

NRO 14117 Vättaksplatån - Tidaholms kommun Område av riksintresse för naturvård

Områdesnummer: NRO 14117 **Områdesnamn:** Vättaksplatån **Kommun:** Tidaholm **Kartblad:** 7D

NO Area: 601 ha **Naturgeografisk region:** 22b, Götalands centrala slättbygder, Falbygden

Kust/havsregion: - **Regionsindelning av sjöar och vattendrag:** - **Agrara**

kulturlandskapsregioner: - **Landskapsformer:** Kullig terräng med relativ höjd 20-50 m.

Riksvärde: **Landskapstyp** **Naturtyp** **Vegetationstyp** **Arter** **Geologi** Geovetenskap Isälvsdelta Rikt soligent kärr Flora

Värdeomdöme: Isälvsdelta avsatt i issjö. Området har en särpräglad topografi med branta sluttningar och ganska stora nivåskillnader. I området ligger Gorsan vilket är ett källpåverkat kalkkärr med mycket höga botaniska värden, bl a finns här myrbräcka, sumparv och käppkrokmossa.

Huvudkriterier: A, C, D **Stödkriterier:** Mångformighet, representativitet, raritet **Förutsättningar**

för bevarande: Skogsbruk med fortsatt stor naturvårdshänsyn i skyddsvärda biotoper i skogen och i områden där förutsättning finns för dessa. Bevarandet av våtmarkens värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Floravårdande punktinsatser i Gorsan. 211 Naturvärdena påverkas negativt särskilt av täkt, schaktning, tippning eller andra markarbeten som påverkar ytformerna. Bland andra verksamheter, som kan påverka naturvärdena negativt, kan nämnas olämpligt lokaliserad bebyggelse och andra anläggningar. **Säkerställande och internationell status:** Området runt källkärret Gorsan är naturreservat sedan 1958. Området berörs av Natura-2000 område (art- och habitatdirektivet). **Områdets huvuddrag:** Väster och norr om Vättaks by ligger ett flera kvadratkilometer stort område med dels ett större plan på omkring 235 meters nivå, dels åt alla sidor från detta plan en kullig oregelbunden terräng. I den norra delen av det här beskrivna avsnittet finns ett mindre plan på nivån 235-240 m.ö.h.. Det plana, höga partiet sluttar svagt åt söder och övergår i denna riktning i slänter ner mot den lägre liggande dalgången. Slänterna är oregelbundet formade och uppvisar flera lobber, vilka som ryggar löper ut flera hundra meter från bildningen. Ryggarna har "självtändiga" former och tycks inte vara resultatet av att partier blivit kvar efter erosion el. dyl. Ryggarna har betydligt flackare stupning än rasvinkeln. Åt öster och väster gränsar planet till oregelbunden, kullig terräng. Ryggar, olikformade kullar och sänkor bildar en terräng, som i stora drag dock stupar flackt ut åt sidorna. Mot norr ligger en terräng av kullar, sänkor och ryggar i ett oregelbundet mönster. I vissa avsnitt av detta område är topografin särpräglad med ganska stora höjdskillnader och markant topografi. Det höga, plana partiet utgör ett deltaplan. Deltat vid Vättak är ett av de största i Skaraborg. Deltat har bildats genom att en isälv från norr runnit ut i en issjö. Deltats plan har utbildats i höjd med issjöns nivå. Issjön uppvisade endast mindre ytor av öppet vatten, i stor utsträckning var vattensamlingen fylld med isberg och isblock. Isälven medförde stora mängder sediment. Dessa avsattes i issjön, men sällan i fritt vatten, oftare däremot under, över eller mot hindrande is. Då isen smält bort, kvarstod de oregelbundna terrängformerna, delvis som primära "avgjutningar" efter hindren av is, delvis kollapsade troligen en del branta kullar och ryggar och fick mer utjämnade former. Erosion tycks dock inte ha påverkat bildningarna i någon större utsträckning och sällan bidragit till deras former. Källkärret Gorsamossen är starkt kalkpåverkat med en rik mossflora. Här finns t ex rariteterna huldremossa, käppkrokmossa och dunmossa. Här växer även den sällsynta sumpröksvampen. Bland märkliga kärlväxter kan nämnas myrbräcka och sumparv. Vättaksplatån är av stort geovetenskapligt intresse och utgör ett viktigt bidrag till tolkningen av isavsmältningen. Gorsan är en av landets märkligaste källmyrar - källkärr med botaniska, hydrologiska och geovetenskapliga naturvärden. **Anmärkning:** Ett klass 1-obj i VMI samt ett klass 3 -obj i Ä&H ingår i området.

Referenser: Fridén L. 1959: Gorsan i Valstad. Från Falbygd till Vänerkust, sid. 244- 258.

Naturvårdsverket, 1994: Myrskyddsplan för Sverige. Solna. Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1991:

Våtmarker i Skaraborgs län. Mariestad. Bertilsson, A. 1990: Ängs- och hagmarker i Tidaholms kommun. Länsstyrelsen i Mariestad. Meddelande 9/90.